

Dirkje Kuik. *Piranesi & zijn dochter*. Verhalen. De Arbeiderspers

Een verhalenbundel met als opdracht 'aan François Coppée' - dat doet anno 1995 wel zeer *unzeitgemäss* aan. Wie leest er tegenwoordig nog Coppée, die Baudelaire in Biedermeier-gedaante? Eén lezer moet hij in elk geval nog hebben: Dirkje Kuik, want zij is het die haar bundel *Piranesi & en zijn dochter* aan hem heeft opgedragen. Na de verhalen gelezen te hebben, begrijp ik ook wel waarom. Dezelfde melancholische aandacht voor het gewone en alledaagse die zoveel van Coppée's poëzie kenmerkt, tekent de verhalen van Kuik.

Maar veel verder reikt de verwantschap niet. Coppée's sentimentaliteit ontbreekt, gelukkig, en het negentiende-eeuwse Parijs dat hij bezong is bij Kuik vervangen door haar eigen Utrecht. Een Utrecht zonder Hoog Catharijne en dus via de herinnering toch ook een beetje behorend tot de negentiende eeuw. De 'moderne tijd' laat zich er in de vorm van een eerste motorfiets nog van een betrekkelijk onschuldige kant zien, ook al richt deze Harley Davidson meteen de nodige verwoestingen aan in de Oudekamp en omstreken, de buurt waarin de schrijfster is opgegroeid.

Behalve in haar soms kordate idioom ('Je wordt oud, meid, dacht ze, hindert niet') lijkt de tijd hier te hebben stilgestaan. Kijken doet Dirkje Kuik bij voorkeur achterom, naar haar jeugd, toen zij - nog als jongen - met haar vader ging kano-varen op de Kromme Rijn, toen 'klein-opoe' en tante Jans nog leefden en de schoolkinderen tijdens het speelkwartier van 'paardewortels' snoepten. Haar verhalen komen voort uit een wonderlijke trouw aan het eigen verleden en aan de dromen en fantasieën die toen moeten zijn ontstaan.

Een mooi voorbeeld is 'De terugtocht van generaal Faidherbe', een knap beschreven episode uit de Frans-Pruisische oorlog die zo in *Les soirées de Medan* had gekund. Alleen F.B. Hotz zou het Kuik kunnen nadoen. Op het eerste gezicht is het verhaal een vreemde eend in de bijt, naast de meer persoonlijke verhalen waaruit de rest van de bundel bestaat. Maar als we elders lezen dat Kuik als kind reeds werd gefascineerd door Napoleon en de krijgskunde (met tinnen soldaatjes liet zij zelfs Napoleon III zijn veldslagen winnen), dan is duidelijk hoe een en ander bij elkaar past.

Het genoegen zit 'm in de onderdompeling in het verleden, in weerwil van de realistische stijl een hoogst romantisch genoegen. De overige verhalen maken een nauwelijks minder romantische indruk. Zo wordt in 'Klein Arcadië' de vrouwelijke hoofdpersoon, die een vreemd visioen uit haar jeugd najaagt, omschreven als een 'spriet op zoek naar de holle wilg van de verbeelding'. In haar kano is zij terechtgekomen bij een vervallen landhuis met een vijver waarop een geheimzinnige schoener dobbert, voorzien van een door haar vader vervaardigde zeemeermin als boegbeeld. 'Het houten boegbeeld, de zeemeermin wenkte: vaar naar ons toe, hier ligt je geluk, hier ben je veilig...'

Het schip blijkt naderhand niet meer terug te vinden. Is het er ooit geweest? Misschien. Een oud 'meneertje' zegt haar jaren later, nadat zij als tekenares enige bekendheid heeft verworven: 'Ach, wonder, toeval, onjuist natuurlijk. Het was uw

begaafdheid die u bij dat huis bracht. Mensen die kunnen tekenen, zien en ontdekken nu eenmaal meer. Zij kijken door de zogenaamde realiteit heen'. En zo is het, althans in deze verhalen.

Op een ingetogen manier romantisch is ook het leven van Diederika, Kuiks schrijvende, etsende en een antiquariaat drijvende alter ego, die in de twee laatste verhalen aan het woord komt. Zij troont te midden van een karakteristiek groepje vrienden: 'het bankiertje, de schilder, de dichter, de filoloog, de levenden en ook de doden'. Het beeld doet vertrouwd aan, evenals de conversatie van het gezelschap. Goedmoedige spot, een vleugje echec, onschuldige tics en een ietwat excentrieke, door mode noch actualiteit geremde eruditie: de combinatie valt in meer antiquariaten aan te treffen wanneer de habitué's zich tussen de boeken en prenten met elkaar onderhouden.

Kuiks Diederika vormt het onbetwiste middelpunt van deze *cercle*. Het zijn dan ook vooral haar interesses en voorkeuren (onder anderen Mérimée, Whistler, Piranesi) waar het gezelschap zich over buigt. In het laatste verhaal ('Pinto') houden de anderen zelfs het merendeel van de tijd hun mond, om volgens klassiek recept te veranderen in een aandachtig gehoor dat luistert naar Diederika's - wederom zeer romantische - verhaal over de ondergang van een talentvolle schilder. 'Hij verdween in de menigte', luidt de slotzin, en dat is in dit geval vast eerder de menigte van Poe of Baudelaire dan de winkelende meute die zich elke zaterdagmiddag in de Utrechtse binnenstad pleegt te verdringen.

Grote literatuur lijken de verhalen van *Piranesi & zijn dochter* mij niet. Maar sympathiek en sfeervol vind ik ze wel, mede dank zij de vele, uiteraard van Kuik zelf afkomstige illustraties. In woord en beeld krijgt men zicht op een kleine unieke wereld, die zich van de moderne buitenwereld zo weinig mogelijk probeert aan te trekken. Herinneringen, dromen en visioenen worden er zorgvuldig gekoesterd en bewaard, beschermd door een meevoelende vriendenkring en door de kennelijk onverwoestbare eigenzinnigheid van de schrijfster.

Enig protest ontlokt die mij slechts op twee punten: de datering van de wapenstilstand in de Frans-Pruisische oorlog (dat moet 28 januari 1871 zijn in plaats van 29 januari 1870) en de spelling van de naam van baron Gros, Napoleons hofschilder, met dubbel s.

(*de Volkskrant*, 10-2-1995)